

Posudek oponenta na diplomovou práci Zdeňka Zrůsta *Liberální nacionalismus Yael Tamir: teorie a polemika*

Práce je věnována konceptu liberálního nacionalismu, formulovaného ve stejnojmenném díle z roku 1993 Yael Tamir. V prvních dvou kapitolách prezentuje autor tuto koncepci s použitím Freedonovy teze, že nacionalismus není plnohodnotnou ideologií, ale spíše něčím, co může obohacovat takovou – liberální, konzervativní atd. – ideologii. Z tohoto freedonovského hlediska přesvědčivě prezentuje liberální nacionalismus jako jednu takovou syntézu. Ve třetí kapitole uvádí na scénu kritiky konceptu a posléze i autorku v její nové obhajobě nacionalismu z roku 2019. Zrůst ukazuje, do jaké míry tato reformulace její teze po 26 letech koresponduje s některými z kritik. Autor také navozuje radikálně odlišný historický kontext dvou knih. Politická teorie je tím bezprostředně propojena s post-studenoválečným světem devadesátých let minulého století na straně jedné a návratem ideologické i geopolitické plurality v desátých letech tohoto století na straně druhé.

Považuji práci za vydařenou – otázky jsou jasně položeny, struktura přehledná a jazyk přístupný. Polemizoval bych poněkud jen se Závěrem, v němž se zdá, jako by Zrůst nevyužil všech potencií svých vlastních analýz ze třetí kapitoly. Pokud se nepletu, naznačuje Zrůst v Závěru, že Tamir svým pokusem o syntézu liberalismu a nacionalismu šla proti liberálně-triumfalistickému momentu tehdejšího Západu, který její (a podobné iniciativy) oslyšel, čímž otevřel prostor, aby při první krizi převzali iniciativu antiliberální nacionalisté. Tato teze je v souladu s jistým typem liberální sebe-kritiky, kterou paradigmaticky představuje například Krastevova a Holmesova kniha *The Light that Failed*: její hlavní teze je, že liberálové si sami připravili svůj pád, když přehnali individualistický a kosmopolitní pól studenoválečného odporu proti sovětskému bloku a ignorovali jeho pól kolektivistický a nacionalistický.

Přijmeme-li to, že toto tvrzení odráží jeden, jakkoliv dílčí, zdroj krize liberalismu v minulém desetiletí, pak Zrůstovy analýzy Tamirové knihy z roku 1993 ukazují, že její pozice nebyla jasnozřivým pokusem o korekci neblahého trendu, ale spíše jeho symptomem. Jak Zrůst sám dokládá ve třetí kapitole, toto nejslabší místo její teorie obnažili ti kritikové, kteří jako Bernard Yack zdůrazňovali, že její syntéza liberalismu a nacionalismu natolik upřednostnila první pól, že spíše minula, než naplnila svůj cíl: spíše než liberální formu nacionalismu představovala jeho post-nacionalistickou alternativu. To ostatně na půl úst uznává sama Tamir, když ve své druhé knize oslabuje liberální a posiluje nacionalistický pól. To, co Yack nazval „depolitizací“ nacionalismu v její první knize, spočívalo v jeho redukci na otázku kulturní příslušnosti, přičemž bylo ignorováno to, že realizace nacionalismu v národním státu nezajišťuje jen kulturní reprodukci dané společnosti, ale také její reprodukci socio-ekonomickou. Jinak řečeno: národní stát není jen místem kulturní sebe-realizace, ale také sociální solidarity a s ní spjatého přerozdělování. Právě podcenění této sociální role národního státu, jež kniha Tamir z roku 1993 sdílela, bylo jedním z důvodů antiliberálního obratu minulého desetiletí.

Můj nesouhlas s autorovou závěrečnou interpretací nemění nic na mém kladném hodnocení jeho práce, kterou považuji za *výbornou*.

Prof. Pavel Barša